

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของข้าราชการครูโรงเรียนวัดราชคฤห์ สำนักงานเขตธนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ซึ่งจะกล่าวเป็นลำดับ ดังนี้

1. ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง
2. ความสำคัญ และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง
3. รูปแบบการพัฒนาตนเองของครู
4. ความหมาย ความสำคัญ และบทบาทของครู
5. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา
6. บริบทของโรงเรียนวัดราชคฤห์ สำนักงานเขตธนบุรี
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง

1. ความหมายของการพัฒนาตนเอง

มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเองไว้มาก จะกล่าวบางส่วน ดังนี้

พจน์ เพชรบูรณิน (2528 : 4-5) กล่าวถึงการพัฒนาตนเองว่า หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีความรู้ความสามารถดีขึ้น การพัฒนาตนเองเป็นเรื่องที่บุคคลแต่ละคนต้องกระทำด้วยตัวของเขาเอง โดยอาจมีบุคคลอื่นให้การช่วยเหลือสนับสนุนบ้างเพื่อให้ตนเองมีความรู้ความสามารถดีขึ้น

พิสิทธิ์ สารวิจิตร (2529 : 76) ให้ความหมายของการพัฒนาตนเองว่า หมายถึง การปลูกสร้างคุณสมบัติ คุณธรรม นิสัย เจตคติ ความคิด ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ความเข้าใจให้เกิดแก่ตนเอง เพื่อให้ตนเองเป็นคนที่มีความสุข ความเจริญ ความสมบูรณ์พร้อมที่จะสร้างประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ได้อย่างเหมาะสมกับความสนใจ ความถนัดและศักยภาพของตน

ปราณี งามสุด และจำรัส ดั่งสุวรรณ (2545 : 3) ให้ความหมายของการพัฒนาตนเอง ในความหมายเชิงจิตวิทยา หมายถึง การกระทำเพื่อการเจริญส่วนตน เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ด้านความมุ่งมั่นปรารถนาและค่านิยมอันเป็นพฤติกรรมภายใน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมภายนอกด้านการกระทำที่ดีเพื่อนำพาชีวิตสู่ความเจริญก้าวหน้า

มิลเลอร์ (Miller, 1979 : 55 อ้างถึงใน สุรินทร์ บุษาลี 2545 : 9) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองว่า การพัฒนาตนเองเป็นการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อสะสมความรู้และประสบการณ์ให้มากขึ้น ถือได้ว่าบุคคลเมื่อเติบโตขึ้นเรื่อยๆและในที่สุดก็กลายเป็นเรื่องของการพัฒนาของแต่ละคน นอกจากนี้ มิลเลอร์ ยังมีความเห็นว่า บุคคลมักจะเรียนรู้โดยผ่านการกระทำและการใช้ทักษะความสามารถต่างๆ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดประสบการณ์ และกลายเป็นบทเรียนสำหรับการปฏิบัติครั้งต่อไปในอนาคต ยิ่งกว่านั้นบุคคลมักจะเรียนรู้เพราะคิดว่าการเรียนรู้ทำให้ออนาคตของเขาดีกว่าอดีตที่ผ่านมา ในบางครั้ง บุคคลจะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อกระบวนกรเรียนรู้มีความสนุกสนาน และทำให้เกิดความพึงพอใจ อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและความต้องการที่จะเรียนรู้

จากความหมายของการพัฒนาตนเองตามที่นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลจักเรียนรู้และปรับปรุงตนเองให้มีความเจริญงอกงาม มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อสะสมความรู้และประสบการณ์ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อนำพาชีวิตสู่ความเจริญก้าวหน้า ดังนั้น การพัฒนาตนเองจึงหมายถึงความเจริญก้าวหน้าหรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จากความหมายดังกล่าว เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองของครู อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาตนเองของครูคือการที่ครูรู้จักเรียนรู้และปรับปรุงตนเองให้มีความเจริญงอกงาม มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ครูที่สะสมความรู้และประสบการณ์ได้ดีจะสามารถพัฒนาตนเองได้มากขึ้น

2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ พบว่า การพัฒนาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู เป็นเรื่องที่น่าสนใจและนักวิชาการและนักบริหารที่มีชื่อเสียงในองค์กรต่างๆ ให้ความสนใจหลายท่าน ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองที่น่าสนใจมากกล่าวถึงไว้ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow's Hierachy of Needs)

มาสโลว์ (Abraham H.Maslow) ได้อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการเป็นลำดับขั้น ในยุคแรกๆที่มาสโลว์ทำการศึกษา เขาแบ่งความต้องการของมนุษย์ไว้เป็น 5 ลำดับ ลำดับที่ 1-4 เป็นความต้องการระดับต้น ส่วนลำดับที่ 5 เป็นความต้องการระดับสูง ในยุคต่อมา

มาสโลว์ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมและแบ่งความต้องการลำดับที่ 5 ให้ละเอียดออกไปอีก 3 ระดับรวมใหม่ทั้งหมดเป็น 7 ลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ (Lahey, 2001 : 384 อ้างถึงใน ปรานี รามสูต, 2548 : 213 - 218) ซึ่งมีลำดับขั้นดังนี้

ลำดับขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (physical needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นความต้องการที่มีพลังผลักดันสูงต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นความต้องการที่จำเป็นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

ลำดับขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัยในตนเอง รวมถึงความรู้สึกก้าวหน้าและความอบอุ่นทางจิตใจ

ลำดับขั้นที่ 3 ความต้องการความรัก ความเป็นเจ้าของ (love and belongingness) เป็นความต้องการที่จะได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อนหรือผู้แวดล้อม

ลำดับขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือหรือมีชื่อเสียง (esteem needs) เป็นความต้องการระดับสูง ได้แก่ ความต้องการเด่นในสังคม ความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ ความเป็นอิสระและเสรีภาพ และการเป็นที่ยอมรับนับถือ

ลำดับขั้นที่ 5 ความต้องการตระหนักรู้ เข้าใจสรรพสิ่ง (need to know and Understand) คือ อยากรู้อยากเข้าใจ อยากรู้ความสามารถ อยากรู้ทักษะประสบการณ์

ลำดับขั้นที่ 6 ความต้องการทางสุนทรีย์ ความงดงาม (aesthetic needs) ได้แก่ ความต้องการบรรลุด้านความดี ความงาม คุณธรรม และความละเอียดอ่อนทางจิตใจ

ลำดับขั้นที่ 7 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (self-actualization needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามความคิดของตนและถือเป็นความฝันสูงสุดของแต่ละคน

ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ ชี้ให้เห็นว่า บุคคลถูกกระตุ้น จากความปรารถนาที่จะสนองความต้องการเฉพาะอย่าง เช่น

(1) บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดตอบสนองแล้ว ความต้องการอื่นก็เกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

(2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น

(3) ความต้องการของบุคคลจะเรียงลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อ

ความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้วบุคคลก็จะพอใจและให้ความสนใจและปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการระดับสูงต่อไป

จากทฤษฎีของมาสโลว์ จะเห็นได้ว่ามนุษย์พยายามที่จะตอบสนองความต้องการของตนอย่างต่อเนื่องเรียงลำดับเป็นขั้นตอนตามความสำคัญ กล่าวคือ ในขณะที่ความต้องการที่รุนแรงกว่าได้รับการตอบสนองให้เกิดความพึงพอใจแล้ว ความต้องการอื่นๆก็จะเกิดตามขึ้นมาแทนที่ ขณะที่มนุษย์เกิดความต้องการ มนุษย์จะกระทำการหลายรูปแบบ เพื่อหาทางสนองความต้องการของตนเอง การพัฒนาตนเองหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการดังกล่าว ซึ่งหลักการของทฤษฎีนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของครู เพื่อให้ครูบรรลุความต้องการด้านความมั่นคงในอาชีพและเกียรติยศชื่อเสียงของครูได้

2.2 ทฤษฎีความต้องการของเมอร์เรย์ (Murray's Manifest Need)

เมอร์เรย์ (Henry Murray) อธิบายความต้องการของมนุษย์ไว้ในทฤษฎีของเขาว่า ในขณะที่หนึ่งบุคคลอาจมีความต้องการด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านสูง และความต้องการด้านอื่นต่ำก็ได้ ตามทฤษฎีของเมอร์เรย์ ความต้องการที่จำเป็นและสำคัญของคนมีอยู่ 4 ประการ คือ ความต้องการความสำเร็จ (needs for achievement) ความต้องการมิตรสัมพันธ์ (needs for affiliation) ความต้องการมีอำนาจ (needs for power) และ ความต้องการอิสระ (needs for autonomy) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2546 : 156) ซึ่งอาจนำมาใช้ในการอธิบายความต้องการของบุคคลในการทำงานได้ว่า ในการทำงานใดๆ บุคคลส่วนใหญ่มักต้องการความสำเร็จในการทำงาน ต้องการมีอำนาจหรือตำแหน่งงาน และต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจในเรื่องงาน

จากทฤษฎีความต้องการของเมอร์เรย์ เมื่อนำมาทำความเข้าใจการทำงานของคน อาจสะท้อนให้เห็นธรรมชาติของคนที่เป็นครูว่า ขณะที่ครูทำงานครูต้องการได้รับความสำเร็จ ต้องการการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของงาน ต้องการมีอำนาจตำแหน่ง และต้องการสิทธิเสรีภาพในการจัดการกับงานตามบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งเมื่อครูมีพื้นฐานความต้องการเหล่านี้แล้ว จึงอาจไม่ยากนักที่จะเสริมสร้างแรงจูงใจให้ครูพัฒนาตนเองตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อเสริมเติมเต็มความต้องการดังกล่าว

2.3 ทฤษฎี 2 องค์ประกอบของเฮอริซเบอร์ก (Herzberg's Two Factors Theory)

เฮอริชเบอร์ก (Frederick Herzberg) ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการทำงาน พบว่ามี 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจูงใจในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ คือ

(1) ปัจจัยตัวกระตุ้น (motivator factors) มีลักษณะสัมพันธ์กับเรื่องของงาน โดยตรงทำให้คนทำงานมีความรู้สึกพอใจในงาน มีความรู้สึกในด้านดี ปัจจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ โดยคนจะถูกจูงใจให้เพิ่มผลผลิตให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ปัจจัยตัวกระตุ้นประกอบไปด้วยปัจจัย 6 ประการ ดังนี้

- (1.1) ความสำเร็จของงาน
- (1.2) การได้รับการยอมรับนับถือจากผู้อื่น
- (1.3) ความรับผิดชอบ
- (1.4) ความก้าวหน้าในตำแหน่งงานและลักษณะของงาน

ที่ท่า

- (1.5) ลักษณะงานที่น่าสนใจ
- (1.6) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต

ถ้ามีปัจจัยเหล่านี้คนทำงานก็จะเกิดความพอใจในการทำงาน และเกิดแรงจูงใจ เพราะสามารถสนองความต้องการความสำเร็จในชีวิตได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2546 : 156)

(2) ปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors) เป็นปัจจัยป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พอใจในงานที่ปฏิบัติงานอยู่ ปัจจัยนี้ทำหน้าที่ค้ำจุนไม่ให้เกิดความท้อถอย ไม่อยากทำงาน ปัจจัยค้ำจุนมี 10 ประการ คือ

- (2.1) เงินเดือน ค่าตอบแทนในการทำงาน
- (2.2) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา
- (2.3) ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา
- (2.4) ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
- (2.5) สถานภาพทางสังคม
- (2.6) การปกครองบังคับบัญชา
- (2.7) นโยบายและการบริหาร
- (2.8) สถานภาพการทำงาน
- (2.9) ความเป็นอยู่ส่วนตัว
- (2.10) ความมั่นคงในการทำงาน

เซอร์ชเบอร์ก์ ได้สรุปปัจจัยจูงใจเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานว่า ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ส่วนปัจจัยค่าจูนเป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายหรือรู้สึกไม่พึงพอใจในการทำงานไม่ใช่เป็นปัจจัยที่ตรงกันข้าม แต่เป็นปัจจัยที่มีความแตกต่างกัน เช่น เงินเดือน สถานภาพทางสังคม สถานภาพการทำงาน และความมั่นคงในการทำงาน เป็นต้น

ทฤษฎีของเซอร์ชเบอร์ก์ ให้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้คือ การที่คนจะเกิดความพึงพอใจในการทำงานหรือมีความรู้สึกพอใจในงานที่ทำ และมีความรู้สึกในด้านดีนั้น มีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น เงินเดือน ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความมั่นคงในการทำงาน นโยบายและการบริหารงาน เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่โดยคนจะถูกจูงใจ หรือกระตุ้นให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น ล้วนมีปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติงานของคนก็เช่นเดียวกันย่อมต้องมีความมุ่งหวัง อาจเป็นความมุ่งหวังในความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน ตลอดจนโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต จะเป็นแรงจูงใจให้คนได้มีการพัฒนาตนเองเพื่อให้บรรลุความมุ่งหวังดังกล่าว

2.4 ทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของ แมคเกรเกอร์

ทฤษฎี X ทฤษฎี Y เป็นผลงานของ ดักลาส แมคเกรเกอร์ (Douglas McGregor) เขาแยกอธิบายเป็น 2 เรื่อง หรือ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎี X กับ ทฤษฎี Y (McGregor, 1960 อ้างถึงใน สัมมนา ทักษะบริหาร, 2534 : 28-29) สรุปแนวคิดที่สำคัญได้ดังนี้

(1) ทฤษฎี X

แมคเกรเกอร์ ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะในเชิงลบของคนตาม ทฤษฎี X ว่าคนมีลักษณะที่ไม่ดี ดังนี้

(1.1) คนโดยทั่วไป ไม่ชอบการทำงาน ถ้ามีโอกาสหลีกเลี่ยง บิดพลิ้วได้จะทำทันที เพื่อจะได้ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยในการทำงานนั้นๆ

(1.2) คนไม่ชอบการทำงาน ถ้าให้ทำงานต้องมีการบังคับควบคุม ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด มีรางวัลเมื่อทำดี และทำโทษถ้าไม่ทำงาน

(1.3) โดยทั่วไปคนจะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ไม่กระตือรือร้นที่จะทำงานแต่อยากมีความมั่นคง

สรุปโดยทั่วไปแล้ว ทฤษฎี X เป็น ทฤษฎี ที่มองคนบางส่วนในแง่ร้าย และคิดว่าคนมีความต้องการด้านร่างกายแต่อย่างเดียว ไม่มีความต้องการสูงขึ้นไป ดังนั้น ผู้ที่เชื่อ

ในทฤษฎีนี้จึงมักดูแลการทำงานของผู้อื่น ด้วยการบังคับควบคุมลงโทษมากกว่าที่จะจูงใจให้คนมองเป้าหมายอันสูงส่งทางสังคม หรือความสำเร็จสูงสุดในชีวิต

(2) ทฤษฎี Y

เป็นแนวความคิดที่คนยุคใหม่ให้การยอมรับมาก มีความเชื่อเกี่ยวกับคนในทางตรงข้ามกับ ทฤษฎี X ดังนี้

(2.1) คนโดยทั่วไปไม่ใช่หลีกเลี่ยงงานตลอดเวลา เพราะถ้าเขาได้งานที่ชอบ ทำงานร่วมกับคนที่ถูกใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คนเราก็ปรารถนาที่จะทำ แต่ถ้าทำงานเพราะถูกบังคับควบคุม ก็ไม่อยากทำงานนั้น

(2.2) การควบคุมบังคับบัญชา บทลงโทษใดๆ ไม่ใช่ทางเลือกที่ดีในการทำงานของมนุษย์ ทางที่ดีควรเปิดโอกาสให้เขาทำงานที่ชอบ ให้อำนาจรับผิดชอบในงานเพื่อทำให้บุคคลเกิดความพอใจและสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้

(2.3) การที่จะกล่าวว่าคนบังคับควบคุมไม่กระตือรือร้นในการทำงานแต่ชอบความมั่นคง ผู้ที่กล่าวเช่นนั้นอาจเป็นความรู้สึที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์เก่า ๆ มากกว่า คนไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวเพียงอย่างเดียว เพราะถ้ามีการบริหารที่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการแล้ว คนก็อยากทำงานและอยากมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

จะเห็นว่า ทฤษฎี Y มีแนวคิดตรงข้ามกับทฤษฎี X และใช้ความเข้าใจมนุษย์ในเชิงจิตวิทยาอธิบาย กล่าวคือแนวคิดของทฤษฎี Y เป็นการมองพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การจากสภาพจริง องค์การจะบรรลุเป้าหมายต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลในองค์การ โดยวิธีการบริหารที่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คนก็อยากทำงานและอยากมีความรับผิดชอบในงาน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางเสริมสร้างพัฒนาความรู้ให้มีความก้าวหน้าได้

จากทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า คนหรือที่เรียกว่าทรัพยากรมนุษย์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์การ ถือได้ว่าคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์และประสิทธิภาพให้กับองค์การได้อย่างมหาศาลภายใต้สภาพการณ์และสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยความเป็นจริงแล้วมนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะก้าวไปสู่ความสำเร็จและต้องการที่จะปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ การพัฒนาตนเองจึงเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทั้งมวลและถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการต่อไปตราบไต่ที่ยังไม่หยุดทำงาน เพราะเป้าหมายหลักคือความสุข การกินคืออยู่ดี ความสำเร็จในหน้าที่การงานและการได้รับการยกย่องจากสังคม จากแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วจึงสามารถชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งที่ทุกคนรวมทั้งครูต้องการ การที่บุคคลรู้จักเรียนรู้และปรับปรุงตนเองให้มีความเจริญ

งอกงามประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่เสมออันนั้นก็เพื่อความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของตนเอง และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในสิ่งที่ต้องการนั่นเอง

ความสำคัญ และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง

1. ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

ปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานคือการพัฒนาตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ เมื่อวิทยาการต่างๆเจริญก้าวหน้า มีเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัยเกิดขึ้น การปรับตัวในการทำงานก็ต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงตามไปด้วย การพัฒนาตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงาน ในแง่ของความสำคัญของการพัฒนาตนเองของครู จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 หมวดที่ 7 ว่าด้วยเรื่องครู คุนมาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งกำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้ระบบเกี่ยวกับกระบวนการผลิต การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ให้เป็นไปตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาตนเองของครูเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานในวิชาชีพ จึงมีความสำคัญเพื่อความก้าวหน้าในการทำงาน

มีนักวิชาการหลายคนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาตนเองที่น่าสนใจมีดังนี้

ศูนย์ สันธูเดชะ (2526 : 159-160) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองเป็นเรื่องสำคัญของวิชาชีพ ครูครูต้องทำหน้าที่สอน อบรม แนะนำให้ความรู้ ข้อคิดแก้ไขปรับปรุงเสริมสร้างให้โรงเรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น การพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีความรู้ทันเหตุการณ์ เป็นคนทันสมัย ควรเป็นหน้าที่ที่ครูต้องทำ

วัชร ทรัพย์มี (2526 : 127) ได้สรุปความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองว่า บุคคลที่สำรวจตัวเอง ฝึกการยอมรับตัวเอง กล้าเผชิญกับความจริง บุคคลนั้นจะเกิดความคิดและสามารถนำความคิดนั้นไปพัฒนาเจตคติ และพฤติกรรมของตนเองให้มีการปรับตัวและแก้ปัญหาได้ดีขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยตรง การพัฒนาตนเอง เป็นการปลูกสร้างคุณสมบัติ คุณธรรม นิสัย เจตคติ ความคิด ความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และวิธีการในการทำงาน ให้สอดคล้องกับความเจริญในสังคมปัจจุบัน

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2540 : 111) กล่าวว่า ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองและบุคลากรอื่นๆอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารและบุคลากรอื่นๆต้องทำงานร่วมกันตลอดเวลา ดังนั้นทุก

ฝ่ายควรมีคุณสมบัติทางกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมอยู่ในระดับดีเสมอ ต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน การพัฒนาตนเองและบุคลากรเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ทุกคนอยู่ในสภาพที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุนันท์ สังข์อ่อง (2545: 83) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาวิชาชีพครูและกำหนดสมรรถภาพครูให้ชัดเจนสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานเป็นอย่างยิ่ง การที่ครูได้รับความรู้ ประสบการณ์ จะสามารถนำไปพัฒนางานของตนเอง และพัฒนาองค์กรได้เป็นอย่างดี และประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาตนเองเป็นเรื่องสำคัญของวิชาชีพครูเพราะครูต้องทำหน้าที่สั่งสอน อบรม แนะนำให้ความรู้ ข้อคิดแก้ไขปรับปรุงเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น การพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีความรู้ทันเหตุการณ์ เป็นคนทันสมัย จึงถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่ครูต้องทำ

2. จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเองมีเป้าหมายสูงสุดคือการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถและเจตคติต่อการปฏิบัติงานให้เลิศประสิทธิภาพ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเองและหน่วยงาน มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาตนเองไว้ ดังนี้

พิสิทธิ์ สารวิจิตร (2529 : 2-3) ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง โดยใช้หลักที่ว่าต้องทำเป็นกระบวนการระยะยาวติดต่อกัน โดยให้เป็นการริเริ่มด้วยตัวบุคคลเองตามความต้องการ และจุดมุ่งหมายชีวิตของบุคคลเป็นแกนกลาง สิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นเพียงอุปกรณ์เสริมเท่านั้น จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเองดังกล่าว สามารถปฏิบัติได้ตามลำดับ ดังนี้

(1) ศึกษาประวัติบุคคลสำคัญ และค้นหาคุณสมบัติเฉพาะตนที่ทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแบบอย่าง

(2) ตำรวจตัวเองและวิเคราะห์ตัวเองถึงลักษณะนิสัย ความสามารถ ความสนใจ และจุดเด่น จุดด้อย

(3) ตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิตที่แน่นอน

(4) ปลุกใจตนเองให้เข้มแข็ง กล้าหาญในการเปลี่ยนแปลง

(5) ทำตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีทั้งการปรับปรุงบุคลิกภาพ สร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามด้วยความอดุสาหะ

อัมพิกา ไกรฤทธิ (2532 : 229) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเอง ดังนี้

- (1) เพื่ออำนวยความสะดวกแห่งความก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติงาน
- (2) เพื่อพัฒนาฝีมือความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน
- (3) เพื่อฝึกฝนการใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติการแก้ปัญหา
- (4) เพื่อพัฒนาท่าทีและบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน
- (5) เพื่อเรียนรู้งานและวิธีการ ตลอดจนระเบียบการปฏิบัติงานที่มีการนำ

วิทยาการใหม่ๆเข้ามาใช้

- (6) เพื่อส่งเสริมขวัญในการปฏิบัติงาน
- (7) เพื่อทบทวนความเข้าใจในนโยบายและความมุ่งมั่นขององค์กรให้ดีขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนเองคือการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และเจตคติ ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเองและหน่วยงาน โดยต้องทำเป็นกระบวนการ ระยะเวลาติดต่อกัน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพและพัฒนาสังคม ให้รู้ร่ว กันได้อย่างมีความสุข

รูปแบบการพัฒนาตนเองของครู

นักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาตนเองของครูไว้หลายรูปแบบ (คำนี้ทั้งา คณะกรรมการข้าราชการครู 2531 : 14-17) ดังนี้

- (1) การสำรวจและประเมินตนเอง
- (2) การศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน
- (3) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ
- (4) การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน
- (5) การศึกษาค้นคว้าและการทำงานทางวิชาการ
- (6) การศึกษาต่อ
- (7) การศึกษาดูงาน
- (8) การเข้ารับการศึกษาอบรม
- (9) การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ
- (10) การพัฒนาตนเองในลักษณะอื่น

จะกล่าวโดยสังเขปเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาตนเองของครู ทั้ง 10 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การสำรวจและประเมินตนเองของครู

“คน” เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง เป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรการพัฒนาตนเองของครูนั้น จะต้องเริ่มจากการพิจารณาตนเองโดยการสำรวจและประเมินตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น

พจน์ เพชรบุรณิน (2528 : 13) กล่าวถึงการสำรวจตัวเองว่า การที่เราจะทราบว่าตนเองมีคุณสมบัติอย่างไรก็ควรจะได้ทำการสำรวจตัวเอง ทั้งนี้เพื่อให้รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติที่ดีหรือไม่ดีอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้หาทางแก้ไขหรือพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น การสำรวจตัวเองทำได้หลายวิธี เช่น การให้บุคคลใกล้ชิดสำรวจ การสำรวจด้วยตัวเอง การใช้แบบสำรวจ เป็นต้น

สมพร สุทัศนีย์ (2537 : 211) กล่าวว่า การปรับปรุงตัวเอง มีแนวทางไปข้างหน้าแรกคือการศึกษาและประเมินตนเอง สรุปได้ว่า การศึกษาและประเมินตนเอง เพื่อให้รู้จักส่วนดีและส่วนบกพร่องของตน ถ้าเป็นส่วนดีจะได้เก็บรักษาไว้และพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม ส่วนที่เป็นข้อบกพร่องนั้น ถ้าสามารถแก้ไขได้ก็ควรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น วิธีการศึกษาการประเมินตนเอง ได้แก่ การสังเกตตนเอง การให้ผู้อื่นวิจารณ์และบอกจุดบอดที่เรามองไม่เห็น และการใช้แบบประเมินตนเอง เช่น แบบสอบถาม แบบวัดทางจิตวิทยา

กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 62) ได้กำหนดแนวทางการประเมินตนเอง สรุปได้ว่า การประเมินตนเองเพื่อให้รู้จุดบกพร่องที่ต้องพัฒนา แล้วพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ โดยเชื่อว่า หากตนเองมีข้อบกพร่องในด้านใด มีข้อจำกัดอย่างไร วิเคราะห์ตนเองในสิ่งที่ต้องปรับปรุง ค้นหาวิธีการที่จะปรับปรุงอย่างหลากหลายทางเลือก และเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับศักยภาพของตัวเองมากที่สุด ลงมือปฏิบัติตามทางเลือกแล้วหาทางปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการสำรวจและประเมินตนเอง สรุปได้ว่า การสำรวจและประเมินตนเอง หมายถึง การพิจารณาตนเองให้ทราบถึงความรู้ ความสามารถ ทั้งในส่วนดีและส่วนที่ยังบกพร่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และเกิดแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาตัวเองต่อไปการพัฒนาตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงาน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง กำหนดให้มืองค์กรวิชาชีพครู ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพรวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู

รูปแบบที่ 2 การศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานของครู

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 : 92) กล่าวว่า การศึกษาเอกสารทางวิชาการ เช่น คู่มือหลักสูตร คู่มือจัดการเรียนรู้ บทความทางวิชาการ เป็นต้น

นับว่ามีความสำคัญและจำเป็น สำหรับบุคลากรทางการศึกษา เพราะจะช่วยให้เกิดแนวคิดในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงาน

กรกฎ สิงห์ โกวิพันธุ์ (2533 : 338) กล่าวถึงการพัฒนาตนเองในการศึกษาเอกสาร และคู่มือการปฏิบัติงาน สรุปได้ว่า การศึกษาเอกสารทางวิชาการ เป็นการศึกษาจากข้อเขียนในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ บทความ เอกสาร ตำรา วารสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง สามารถศึกษาได้ด้วยตัวเอง

ประเภทของเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารสถานศึกษา จัดหาเพื่อการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2531 : 31)

(1) เอกสารเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้างาน ทั้งในระดับกรม ระดับจังหวัดและระดับปฏิบัติต่างๆต้องทราบ

(2) เอกสารที่ใช้เป็นคู่มือการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่ง หรือหน้าที่ต่างๆ รวมทั้งกฎหมายและระเบียบต่างๆที่เกิดขึ้น

(3) เอกสารที่เกี่ยวข้องการปฏิบัติงาน ได้แก่ ข่าวดูสาร ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารวิชาการ หนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ

(4) เอกสารที่เป็นข่าวสาร หรือข้อมูลที่หน่วยงานจัดทำขึ้น เพื่อแจ้งให้บุคลากรในหน่วยงานของตนทราบ

การศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานดังกล่าว เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถบริหารงานได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนและมีประสิทธิภาพ เพราะจะช่วยให้เกิดแนวคิดในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบที่ 3 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครู

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครู เป็นการพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เสริมสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน หรือกลุ่มที่มีความสนใจสิ่งเดียวกัน องค์กรวิชาชีพนี้เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นนอกเหนือจากหน่วยงานของทางราชการ จัดตั้ง ในการพัฒนาเพื่อบรรลุถึงคุณภาพของการศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาครูให้เป็นผู้มีความสามารถพัฒนาประเทศชาติต่อไป และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครู เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่จะเสริมความเข้มแข็ง ความมั่นคงในการพัฒนาบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์กรวิชาชีพครูที่จัดขึ้นเป็นองค์กรอิสระ จะมีสมาชิกเป็นบุคลากรครูที่มีความรอบรู้ความเข้าใจในระบบการศึกษาเป็นอย่างดี องค์กรวิชาชีพครูจึงถือว่ามีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งองค์ความรู้และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพในสาขาต่างๆ พัฒนาการศึกษาให้ทันความเจริญก้าวหน้าของโลก รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (พวงรัตน์ วิเวกานนท์, 2538 : 26)

จะเห็นได้ว่าการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครู หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพทางการบริหารหรือทางด้านวิชาชีพครูที่จัดขึ้น นอกเหนือจากหน่วยงานของทางราชการจัดตั้งในลักษณะของการแสวงหาความร่วมมือกันในการพัฒนาเพื่อบรรลุถึงคุณภาพของการศึกษา

รูปแบบที่ 4 การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนของครู

การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน เป็นการพัฒนาตนเองวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ตนเองได้รับข้อมูลข่าวสาร ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

สมิต อาชวนิจกุล (2534 : 100) กล่าวถึง การพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารประจำวัน เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือรายสัปดาห์ ก็ยากกับข่าวสารและข้อวิพากษ์วิจารณ์ ควรอ่านเพื่อให้ทันเหตุการณ์บ้านเมือง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนมีความสำคัญต่อบุคคลและการศึกษา ซึ่ง เสถียร เศษย์ ประดับ (2536 : 43) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนสามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการยอมรับวิธีการปฏิบัติ เทคนิคใหม่ๆ สามารถทำให้ประชาชนมีโอกาสแสดงบทบาทในการพัฒนาประเทศ สำหรับบทบาทของสื่อมวลชนในด้านการศึกษาและการฝึกอบรมนั้น สามารถช่วยได้อย่างมาก

กล่าวได้ว่า การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนเป็นการพัฒนาตนเองในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารประจำวัน เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือรายสัปดาห์ วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อพัฒนาตนเองให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

รูปแบบที่ 5 การศึกษาค้นคว้าและการทำผลงานทางวิชาการของครู

การศึกษาค้นคว้าและการทำผลงานทางวิชาการ เป็นการพัฒนาตนเองอีกวิธีหนึ่ง โดยการค้นคว้าหาข้อมูล ความรู้จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา จากการศึกษาปฏิบัติงานแล้วจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ นักวิชาการทางการศึกษาได้กล่าวถึงการสร้างผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูไว้ ดังนี้

ธีระชัย ปุระณะโชติ (2532 : 1) กล่าวถึง ความสำคัญของการสร้างผลงานทางวิชาการของข้าราชการครู สรุปได้ว่า ข้าราชการครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ อบรมสั่งสอนเยาวชนของชาติให้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมต่างๆ ข้าราชการครูที่ดีจึงต้องแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ๆ ที่ได้ผลดีเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน และพัฒนางานใน

หน้าที่ของตนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ครูต้องเป็นบุคคลที่มีการพัฒนาตนเองตลอดเวลาเพื่อให้มีความรู้ที่ทันสมัยปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ การศึกษาวิจัย การพัฒนาเทคนิค วิธีการใหม่ๆ การสร้างผลงานทางวิชาการของครู จะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการศึกษาอีกด้วย

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การศึกษาค้นคว้าและการทำผลงานทางวิชาการ เป็นการพัฒนาตนเองอีกวิธีหนึ่ง โดยการค้นคว้าหาข้อมูล ความรู้จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา จากการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนางานในหน้าที่ของตนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

รูปแบบที่ 6 การศึกษาต่อของครู

การศึกษาต่อ ถือได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ เพิ่มพูนทักษะทางวิชาการให้สูงขึ้น นักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวถึงการศึกษาต่อไว้ ดังนี้ ภิญญู สาทร (2526 : 275) ได้เสนอแนวคิด วิธีการศึกษาต่อระหว่างปฏิบัติราชการไว้ดังนี้

(1) วิธีการให้ไปศึกษาต่อนอกเวลาทำงานเพื่อให้ใช้เวลาบางส่วนของการทำงานไปรับรู้การศึกษา คือการที่หน่วยงานอนุญาตให้บุคลากรไปศึกษาต่อในวิชาที่หน่วยงานต้องการ เช่น ให้ไปเรียนเพิ่มเติมในสาขาวิชาต่างๆ โดยการติดต่อเป็นพิเศษกับสถาบันทางการศึกษาหรือส่งไปเรียนเฉพาะทาง

(2) วิธีการไปศึกษาใหม่หรือศึกษาต่อเพิ่มเติม เป็นการเพิ่มวุฒิของบุคลากรให้มีความรู้ที่ดีขึ้นหรือไปรับความรู้ใหม่ เพราะวิชาการหรือเครื่องมือในการปฏิบัติงานเปลี่ยนใหม่ การให้ไปศึกษาดูงานในต่างประเทศถือว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรด้วยอีกวิธีหนึ่ง

รทหาวิท เต็มใจ วิทยธรรรมาธิราช (2532 : 318) ได้ให้แนวคิดในการศึกษาต่อไว้ว่า บุคคลที่รับราชการอยู่แล้ว นอกจากจะมีวิธีการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาด้วยตนเองแล้ว ยังมีโอกาสที่จะลาศึกษาต่อในประเทศได้อีกด้วย ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามนโยบายและระเบียบของทางราชการ

จากที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า การศึกษาต่อเป็นการพัฒนาบุคลากรวิธีหนึ่ง เพื่อให้มีความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ ในส่วนของกรุงเทพมหานครเองอนุญาตให้บุคลากรลาศึกษาต่อได้ทั้งนอกเวลาทำงานและการใช้เวลาบางส่วนของการทำงาน ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามนโยบายและระเบียบของทางราชการด้วย

รูปแบบที่ 7 การศึกษาดูงานของครู

การศึกษาดูงาน เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการพัฒนาตนเองของครู โดยการไปศึกษาและสังเกตการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหน่วยงานของตนเอง เพื่อเป็นการแก้ไข ปรับปรุงงานตามความจำเป็นและความต้องการของแต่ละบุคคล นักวิชาการทางการศึกษา ได้กล่าวถึงการศึกษาดูงาน ไว้ดังนี้

หวน พันธุ์พันธ์ (2528 : 83) กล่าวถึง การศึกษาดูงาน เป็น การศึกษาดูงานทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ เช่น การศึกษาดูงานในโรงเรียนดีเด่น เพื่อนำแนวทางการดำเนินงานของ โรงเรียนดีเด่นดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหน่วยงานของตนและดำเนินงานของ โรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น หรือการศึกษาดูงานต่างประเทศ จะสามารถนำประสบการณ์ใหม่ๆมาปรับปรุง การปฏิบัติงานได้มาก

จากแนวคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การศึกษาดูงาน เป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้ครูเกิด ความคิดในการพัฒนางาน เป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาตนเองของครู การศึกษาดูงาน สามารถทำ ได้ทั้งการศึกษาดูงานในประเทศและการศึกษาดูงานในต่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหน่วยงานของตนให้ดียิ่งขึ้น

รูปแบบที่ 8 การเข้ารับการฝึกอบรมของครู

การเข้ารับการฝึกอบรม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติ กรรมการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ การเข้ารับการฝึกอบรมตามที่ หน่วยงานต่างๆจัดขึ้นนั้น นัก วิชาการทางการศึกษา ได้กล่าวถึงการเข้ารับการฝึกอบรมไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2534 : 212) กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ผู้ เกี่ยวข้องควรคำนึงถึงและควรตระหนักว่ามีความสำคัญต่อวิชาชีพ ดังนี้

- (1) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะ
- (2) เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้
- (3) เพื่อเป็นการปรับปรุงความเข้าใจ
- (4) เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยม
- (5) เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตใจ

ธงชัย สันติวงษ์ (2539 : 187) กล่าวว่า iva การฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่จัดขึ้น อย่างเป็นระบบ เพื่อหาทางให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และทัศนคติของพนักงานเพื่อให้ สามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้น ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายของ องค์การการฝึกอบรมมุ่งที่งานปัจจุบัน การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มความรู้ ทัศนคติ และทักษะให้แก่ พนักงานในปัจจุบัน

วิจิตร อาวะกุล (2540 : 72) กล่าวว่า การเข้ารับการฝึกอบรม เป็นการพัฒนาตน เองให้มีความรู้ความสามารถสูงขึ้นอยู่เสมอ มิใช่เป็นการทำโทษหรือเป็นปมด้อยว่าบุคคลนั้นเป็น คนไม่มีความรู้ ด้อยประสิทธิภาพ แต่คนที่มีความรู้ยิ่งต้องเข้ารับการอบรมตลอดเวลา เพื่อแสวงหา ความรู้ มีการพัฒนาตนเองและการทำงานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น การเข้ารับการฝึกอบรมเป็นการพัฒนา

อย่างมีระบบ ได้พบปะวิทยากร ได้รับการสอนอธิบาย ได้รับคำแนะนำตลอดจนตอบคำถามข้อสงสัยได้อ่านหนังสือ เอกสาร ตำราที่ได้รับความรู้และรายละเอียดประกอบ

ตามที่สนทนากับนักวิชาการดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การเข้ารับการฝึกอบรมเป็นกลไกสำคัญนำไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ผลของการเข้ารับการฝึกอบรมจะทำให้เกิดการพัฒนางานอย่างมีระบบ เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถสูงขึ้นอยู่เสมอ เป็นการเพิ่มความรู้ ทักษะ และทักษะ หน่วยงานที่จัดการฝึกอบรมนั้น มีทั้งภาครัฐและเอกชน จัดการฝึกอบรมขึ้น นอกเหนือจากหน่วยงานต้นสังกัดจัดให้

รูปแบบที่ 9 การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการของครู

การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการนั้น เป็นการเข้าร่วมประชุมสัมมนาที่ นอกเหนือจากที่หน่วยงานต้นสังกัดจัดให้ ครูสามารถเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อ แก้ปัญหาทางด้านวิชาการ หรือปรับปรุงตนเองได้ตรงตามความต้องการและความจำเป็นของแต่ละ บุคคล นักวิชาการทางการศึกษา ได้กล่าวถึงการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ มีดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (2539 : 16) กล่าวว่า การสัมมนา หมายถึง การที่คณะบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ให้เหตุผล แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ และความรู้ร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปในเรื่องที่สัมมนา ผลของการสัมมนาถือว่าเป็นผลของการประมวลข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะร่วมกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ การสัมมนาอาจใช้เพื่อสรุปประมวลหรือสำรวจปัญหา เพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือประสบการณ์หรือ เพื่อร่วมกันศึกษาค้นคว้าในหัวข้อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจใช้เพื่อร่วมกันคิดหา ทางแก้ไขที่สำคัญของหน่วยงาน เพื่อใช้แสวงหาข้อตกลง หรือหาแนวทางการปฏิบัติด้วยการเสนอ ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของสมาชิก ใช้เพื่อแสวงหาข้อตัดสินใจ หรือกำหนดนโยบายหรือใช้ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการที่ นอกเหนือจากที่หน่วยงานต้นสังกัดจัดให้ การเข้าร่วมประชุมสัมมนาเป็นการประชุมเพื่อศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่มุ่งพิจารณาโดยเฉพาะ เพื่อให้สามารถ ปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยปกติผู้เข้าร่วมสัมมนาจะได้รับทราบ หัวข้อที่จะสัมมนาก่อน เพื่อจะได้ศึกษาเตรียมข้อมูลต่างๆมาใช้ในการสัมมนา

รูปแบบที่ 10 การพัฒนาตนเองของครูในลักษณะอื่น

จากการศึกษาแนวคิดในการพัฒนาตนเองจากหน่วยงานทางการศึกษา และ นักวิชาการที่นำมาเป็นฐานกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ยังมีนักวิชาการที่กล่าวถึงการพัฒนาตนเองของครูในลักษณะอื่น ดังนี้

ภิญโญ สาร (2526 : 273) กล่าวว่า การฝึกฝนตนเองของบุคคลที่กำลังทำงานอยู่ หรือยังอยู่ในระหว่างการทำงานตามปกติ ทำได้โดยการเรียนทางไปรษณีย์ การหาหนังสือมาอ่านเอง ตลอดจนการได้พบปะสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิอยู่เสมอ

อรรถพ จินะวัฒน์ (2539: 210) ให้ทัศนะว่า นอกจากบุคคลจะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองแล้ว การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาตนเอง โดยจัดให้มีแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ เพื่อเป็นสถานที่สำหรับรวบรวมและนำเสนอข้อความรู้ เป็นแหล่งวิทยาการต่างๆ เช่น เอกสาร บทความ ผลงานวิจัย ที่ได้รวบรวมไว้แสดงผลงานการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับเทคนิคการพัฒนาตนเอง เป็นต้น รวมทั้งการมีวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถติดตามวิทยาการความรู้ใหม่ๆ ได้

จากรูปแบบการพัฒนาตนเองของครูที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ครูควรสำรวจและประเมินตนเอง การศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน การศึกษากับคณาจารย์ทำผลงานทางวิชาการ การศึกษาต่อ การศึกษาคูงาน การเข้ารับการฝึกอบรม การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ ตลอดจนการพัฒนาตนเองในลักษณะอื่น ดังมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยมีนักการศึกษา นักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาครูไว้ โดยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาตนเองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครู เพราะครูเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาเยาวชน เพราะฉะนั้นครูจึงควรมีการกล่าวโทษครูว่าเป็นผู้มีส่วนทำให้การศึกษาเป็นเช่นนั้น ครูจึงมีภาระหน้าที่สำคัญ เพราะครูขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการพัฒนาตนเองในหน้าที่การงาน ครูจึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ความหมาย ความสำคัญ และบทบาทของครู

1. ความหมายของคำว่า ครู

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ครู ไว้มาก จะกล่าวถึงบางส่วน ดังนี้

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) (2529 : 92-94 อ้างถึงใน ธัญญาภรณ์ สมบูรณ์ 2548 : 9) อธิบายความหมายและความเป็นมาของคำว่าครูไว้ว่า คำว่าครูในสมัยโบราณ เป็นคำที่สูงมาก ครู ตามพจนานุกรม แปลว่า นัก คือคำว่า ครู แปลว่านัก แต่ในที่นี้ หมายความว่าผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำในด้านจิตหรือวิญญาณ (Spiritual Guide) จึงเป็นผู้กวดขันทางวิญญาณของโลก โลกจึงต้องยกย่องบูชาครู ครูต้องเป็นผู้เสียสละ ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยไม่หวังผลตอบแทน

ประไพ สิทฺธิเลิศ (2542 : 3) กล่าวว่า ครู หมายถึงผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ อบรม สั่งสอนคุณธรรมและจริยธรรม ครู หมายถึงผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ประพฤติตน เป็นผู้กำกับดูแลการศึกษานี้ ซึ่งเน้นสาระที่ท้าทายและแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมตลอดจนประพฤติกฎปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านวิชาการ สมัยใหม่ และวิธีแห่งการดำเนินชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 ได้ให้นิยามคำว่า ครูหมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียน การสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

จากความหมายของคำว่า “ครู” ตามที่นำมากล่าว สรุปได้ว่า ครูหมายถึงผู้ถ่ายทอด วิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เพื่อให้มีความรอบรู้ อบรมสั่งสอนคุณธรรมและจริยธรรม เป็นปัจเจก ประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เป็นบุคคลที่คนทั่วไปยกย่องนับถือให้ความเคารพ เป็นผู้ที่ อบรมสั่งสอนศิษย์ ทั้งทางด้านวิชาการและด้านคุณธรรม เป็นปูชนียบุคคล และถือว่าอาชีพครู เป็นอาชีพชั้นสูง

2. ความสำคัญของครู

สังคมไทยให้ความสำคัญต่อครูมาก โดยมีความเชื่อว่าครูจะช่วยพัฒนาเยาวชนของ สังคมให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ และอาชีพได้อย่างเหมาะสม ครูเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมให้แก่เยาวชน ด้ดำรงรักษาไว้ตลอดไป มีผู้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความ สำคัญของครูไว้มาก ที่น่าสนใจมีดังนี้

ไกรณัฐ ศิริพุด (2531: 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของครูไว้ว่า “ผู้เป็นครูหรือผู้ที่ เป็นครูของครูควรเป็นผู้มีอุดมคติของครูอย่างแน่วแน่ เป็นผู้นำในด้านคุณธรรม วัฒนธรรม การ ปรับตนและการสร้างสรรค์”

ประไพ สิทฺธิเลิศ (2542 : 8) กล่าวว่าครูมีความสำคัญ ผู้ที่เรียนครู จะต้องเป็นคน ที่เรียนเก่ง มีความรู้ ความสามารถ ประพฤติตนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีกับคนทั่วไป

ยนต์ ชุ่มจิต (2546 : 155) กล่าวว่า ครูมีความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริย ธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้แก่สังคม ครูที่มีคุณภาพและมีคุณธรรมจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อ การมีชีวิตที่ดีของบุคคลในสังคม ผู้ที่เข้ามาประกอบวิชาชีพครูจะต้องมีความปรารถนาที่จะรับใช้ สังคมมากกว่ารางวัลหรือทรัพย์สินเงินทอง

จากความสำคัญของครูในทัศนะของนักวิชาการที่กล่าวไว้ เมื่อพิจารณาแล้ว สรุปได้ ว่าครูคือบุคคลสำคัญ ผู้เป็นครูที่แท้จริงจะต้องเป็นบุคคลที่มีความพิเศษ กล่าวคือจะเน้นหรือให้

ความสำคัญของครูในด้านความดีหรือคุณธรรม มีความเมตตาและเสียสละในการทำหน้าที่ครู นอกเหนือจากนี้แล้ว ครูยังเป็นนักวิชาการ เป็นผู้ต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง และต้องเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์กับบุคคลอื่น สนับสนุนแก้ไขปัญหาท้องถิ่น ภารกิจสำคัญของครูคือ การพัฒนาบุคคลในชาติให้ถูกวิธีและมีคุณภาพ

3. บทบาทของครู

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของครู สะท้อนให้เห็น บทบาทของครูในปัจจุบันว่า ครูคือผู้พัฒนาคุณภาพของคนและสังคม ทั้งต้องเป็นผู้นำสังคม ในด้านคุณธรรมวัฒนธรรม การปรับตน และการสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของครูไว้มาก ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

โกสินทร์ รังสยาพันธ์ (2530 : 36) ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของครู มี 5 ประการ คือ

- (1) บทบาทของครูต่อนักเรียนคือการสอนอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง ดูแลสุขภาพ และแนะแนวให้คำปรึกษา
- (2) บทบาทของครูต่อเพื่อนครูคือการรักษาความลับ ช่วยเหลือการทำงาน ให้คำแนะนำและรักษาผลประโยชน์
- (3) บทบาทต่อผู้บังคับบัญชาคือให้ความเคารพ ปฏิบัติตามคำสั่งและสนับสนุนนโยบาย
- (4) บทบาทต่อโรงเรียน คือช่วยพัฒนาโรงเรียน ช่วยงานธุรการและกิจกรรม ช่วยสร้างและรักษาชื่อเสียง
- (5) บทบาทต่อชุมชน คือการสร้างความสัมพันธ์อันดี ให้บริการทางวิชาการ และให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน

ถัดมา เสนาวงษ์ (2532 : 46-48) ได้อธิบายถึงบทบาทหน้าที่ครูที่พึงประสงค์จากแนวปฏิรูปการศึกษา ไว้ดังนี้

- (1) บทบาททั่วไป
 - (1.1) รักการอ่าน ค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัย มั่นใจและศรัทธาในอาชีพครู
 - (1.2) มีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิด ความรู้ต่อสาธารณะและเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตน
 - (1.3) ประพฤติและวางตนอยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยาที่ยอมรับในชุมชน

(1.4) ประกอบอาชีพพอควรแก่อัตภาพ มานะบากบั่น มัชยัสถ์ ไม่เห็นแก่ความเจริญทางวัตถุเกินกว่าคุณธรรมและจริยธรรม

(2) บทบาทต่อนักเรียน

(2.1) เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บอก ผู้แสดงนำในการเรียนมาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์

(2.2) ฝึกนักเรียนให้สามารถทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ อดทนต่อการถูกวิพากษ์วิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น มีความอดกลั้น มีวินัยในตนเอง สำนึกในสิทธิของตนเองและผู้อื่น

(2.3) เป็นผู้สนใจใฝ่ศึกษาธรรมชาติของศิษย์ ให้ความสนใจใส่ ลดช่องว่างระหว่างครูกับศิษย์

(2.4) เป็นผู้ศึกษาความสนใจ ความถนัด ความสามารถของนักเรียน และหาทางส่งเสริมแนะนำในการเลือกวิชา และอาชีพให้นักเรียนได้เหมาะสม

(2.5) เป็นผู้ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกใฝ่คุณธรรมจริยธรรม เห็นคุณค่าของเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ

(3) บทบาทต่อสังคม

(3.1) เป็นผู้รักความยุติธรรมและกล้าต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคม ด้วยสติปัญญา ตามกระบวนการที่เหมาะสม

(3.2) เป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

(3.3) เป็นผู้ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างและชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามโอกาสที่เหมาะสม

จากแนวคิดทางการปฏิบัติดังกล่าวเกี่ยวกับบทบาทของครูพอจะสรุปได้ว่า บทบาทของครูคือบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อศิษย์ ต่อสถานศึกษา การช่วยพัฒนาโรงเรียน ช่วยงานธุรการและกิจกรรม ช่วยสร้างและรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่าย การให้บริการทางวิชาการ และให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน ซึ่งจะมีบทบาทที่ชัดเจนมี 3 ลักษณะ คือ บทบาทต่อตนเอง บทบาทต่อนักเรียน และบทบาทต่อสังคม

เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา

มาตรฐานวิชาชีพครู คือข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ที่ ต้องการให้เกิดในการประกอบวิชาชีพครู ซึ่งคุรุสภา ในฐานะองค์กรวิชาชีพครู ได้เสนอเกณฑ์ มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 ต่อคณะกรรมการข้าราชการครู เพื่อให้ใช้เป็นแนวทาง ในการประเมินและพัฒนาครู คณะกรรมการข้าราชการครูนำเสนอเกณฑ์ดังกล่าวต่อกระทรวง ศึกษาธิการ และกระทรวงศึกษาธิการได้รับเป็นเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อถือปฏิบัติแล้ว ในการประชุมคณะกรรมการข้าราชการครู ครั้งที่ 7 / 2538 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2538 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 มี 11 มาตรฐานและ เพิ่มเติมมาตรฐานที่ 12 โดยคณะกรรมการชุดเดิม และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ อำนาจการคุรุสภา เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2544 รวมเป็น 12 มาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการคุรุ สภา, 2544 : 29)

เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา ทั้ง 12 ข้อ เป็นเกณฑ์การปฏิบัติงานในหน้าที่ครู เพื่อประกันคุณภาพการทำงานและการเป็นครู เกณฑ์แต่ละข้อมีคำอธิบายและมีระดับคุณภาพ กำหนดไว้ 2 ระดับ ครูสามารถนำเกณฑ์ไปปฏิบัติได้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ

คำอธิบาย ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า เพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงาน ทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กร หน่วยงานหรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีรายงานและผล งานที่ปรากฏชัดเจน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 แสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครูอยู่เสมอ โดยพิจารณาจาก

(1.1) การศึกษาเอกสาร ตำราและสื่อต่างๆ

(1.2) การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาชีพครู

ระดับ 2 มีบทบาทในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยพิจารณาจาก

(2.1) การเป็นสมาชิกและการเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร สมาคม ชมรมที่ ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู นอกเหนือจากที่ทางราชการจัดตั้ง

(2.2) การเป็นผู้ดำเนินการหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการ กิจกรรมขององค์กร วิชาชีพครู

(2.3) การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ

ระดับ 3 เป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพครู โดยพิจารณาจาก

(3.1) เป็นกรรมการ อนุกรรมการ หรือคณะทำงานขององค์การ สมาคม ชมรม ที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู นอกเหนือจากที่ทางราชการจัดตั้ง

(3.2) เป็นวิทยากรประชุม อบรม สัมมนาหรือกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน

คำอธิบาย การตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน หมายถึง การเลือกอย่างชาญฉลาด ด้วยความรักและหวังดีต่อผู้เรียน ดังนั้น การเลือกกิจกรรมการเรียน การสอนและกิจกรรมอื่นๆ ครูต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นหลัก

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรม โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเฉพาะในด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยพิจารณาจาก

(1.1) เป็นกิจกรรมที่พัฒนาความสามารถขอ ผู้เรียนได้จริง

(1.2) เป็นกิจกรรมสร้างนิสัย เป็นการจูงใจปฏิบัติแก่ผู้เรียน

(1.3) เป็นกิจกรรมสร้างคุณธรรมที่มีผลให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม

ระดับ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรม โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเฉพาะในด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมไปถึงกิจกรรมเสริมความรู้และกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยพิจารณาจาก การเลือกปฏิบัติกิจกรรมตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่มีผลต่อเด็กโดยตรงมากกว่ากิจกรรมที่มีผลต่อเด็กโดยอ้อม

ระดับ 3 ตัดสินใจปฏิบัติงานทุกด้านในหน้าที่ครูให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน และส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน โดยพิจารณาจาก

(3.1) กิจกรรมทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของผู้เรียน

(3.2) กิจกรรมและงานต่างๆในหน้าที่ครู ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนทุกด้าน

(3.3) กิจกรรมและการปฏิบัติงานต่างๆแสดงถึงความสัมพันธ์ในการพัฒนาความสามารถของครูอย่างมีระบบ

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

คำอธิบาย มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ หมายถึง การใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถของครู ที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ

ความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน โดยวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่ได้ผลดีกว่าเดิม รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 มีการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

(1.1) มีการตรวจสอบข้อบกพร่องของผู้เรียนโดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก

(1.2) การสอนซ่อมเสริมตามข้อบกพร่องของผู้เรียน

ระดับ 2 มีการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้นกว่าเดิม โดยพิจารณาจาก

(2.1) มีการตรวจสอบข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยใช้พัฒนาการคนต่างๆของผู้เรียนเป็นหลัก

(2.2) การจัดกิจกรรมเสริมความสามารถของผู้เรียน โดยการปรับเปลี่ยนวิธีสอนตามด้านที่บกพร่องอย่างเหมาะสม

ระดับ 3 พัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้นเต็มขีดความสามารถของแต่ละคนอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจาก

(3.1) การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียนเป็นรายคนเป็นรายสมรรถภาพ

(3.2) การจัดกิจกรรมเสริมความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมและเต็มศักยภาพตามลำดับขั้นการพัฒนา

(3.3) การตอบสนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนรายบุคคล โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้หลายรูปแบบ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

คำอธิบาย พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง หมายถึง การเลือกใช้ปรับปรุงหรือสร้างแผนการสอน บันทึกการสอนหรือ เตรียมการสอนในลักษณะอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 เลือกใช้แผนการสอนที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจาก

(1.1) แผนการสอนที่ใช้ มีองค์ประกอบต่างๆครบถ้วนสัมพันธ์กัน

(1.2) แผนการสอนที่ใช้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

(1.3) แผนการสอนที่ใช้เน้นกิจกรรมการปฏิบัติตามกระบวนการแสวงหาความรู้และสร้างความรู้

ระดับ 2 ปรับปรุงแผนการสอนที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของผู้เรียน ครู และสถานศึกษา โดยพิจารณาจาก

(2.1) แผนการสอนที่ปรับปรุงมีองค์ประกอบต่างๆครบถ้วนสัมพันธ์กัน

(2.2) แผนการสอนที่ปรับปรุงเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงมากขึ้น

(2.3) แผนการสอนที่มีการปรับปรุงสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน และข้อจำกัดของสถานศึกษา

ระดับ 3 สร้างและพัฒนาแผนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยพิจารณาจาก

(3.1) แผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบต่างๆครบถ้วนสัมพันธ์กัน

(3.2) แผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง

(3.3) แผนการสอนที่สร้างและพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน และข้อจำกัดของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

คำอธิบาย พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ หมายถึง การประดิษฐ์ คิดค้น ผลิต เลือกใช้ ปรับปรุงเครื่องมือ อุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้อย่างเหมาะสมโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของสื่อการเรียนการสอน กับองค์ประกอบของการสอนคือ ผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้อ และจุดประสงค์การเรียนรู้

ระดับ 2 ใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจาก

(2.1) ความเหมาะสมของสื่อกับผู้เรียน กิจกรรมและจุดประสงค์ของการเรียนรู้

(2.2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้และบำรุงรักษา

(2.3) สื่อมีความหลากหลาย ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน เน้นการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน

(2.4) ผู้เรียนได้ใช้สื่อการเรียนการสอนตามความรู้สึกรู้สึกคิด และการตัดสินใจ
ของตนเอง

ระดับ 3 คิดค้น ผลิต และปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีผลต่อการเรียนรู้และให้
ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจาก

- (3.1) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดค้น ผลิต และใช้สื่อการเรียนการสอน
- (3.2) สื่อการเรียนการสอนได้มาจากวัสดุในท้องถิ่น
- (3.3) ประเมินผลการใช้สื่อและปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
- (3.4) เผยแพร่สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ได้ผลแล้ว

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

คำอธิบาย จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน หมายถึง การจัด
การเรียนการสอน ที่มุ่งให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ตามความแตกต่าง
ของแต่ละบุคคลด้วยการปฏิบัติจริง และสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดค่านิยม และ
นิสัยในการปฏิบัติ จนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนต่อไป

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดเนื้อหาเป็นหลัก โดยพิจารณาจาก

- (1.1) ผู้สอนเป็นผู้บอกความรู้
- (1.2) ผู้เรียนปฏิบัติตามแบบหรือทำตามอย่าง
- (1.3) ผู้เรียนทำตามข้อกำหนดหรือคำสั่ง

ระดับ 2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดความคิดรวบยอดเป็นหลัก โดยพิจารณา

จาก

- (2.1) ผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำให้ผู้เรียนลงมือทำงานตามกระบวนการสร้าง
ความคิดรวบยอด

- (2.2) ผู้เรียนค้นหาความรู้และสรุปความคิดรวบยอดได้เองตามคำแนะนำ

ระดับ 3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดกระบวนการและสร้างนิสัยเป็นหลักโดย
พิจารณาจาก

- (3.1) ผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาความรู้และพัฒนาความรู้ให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้นโดยใช้สถานการณ์ต่างๆอย่างหลากหลาย
- (3.2) ผู้เรียนเลือกและปฏิบัติตามศักยภาพ
- (3.3) ผู้เรียนประเมินตนเอง และปรับปรุงตนเอง

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

คำอธิบาย รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ หมายถึง การรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัยและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยครูนำเสนอรายงานการปฏิบัติในรายละเอียด ปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนา

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมของกลุ่มผู้เรียนหรือห้องเรียนที่รับผิดชอบ โดยพิจารณาจาก

(1.1) ข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการและเป้าหมายในการพัฒนา ที่เป็นภาพรวมกลุ่มใหญ่ หรือผู้เรียนทั้งห้อง

(1.2) เทคนิควิธีการ นวัตกรรมที่นำเสนอ เป็นเทคนิคที่ใช้กับผู้เรียนเป็นภาพรวมกลุ่มใหญ่ หรือผู้เรียนทั้งห้อง

(1.3) รายงานผลการใช้เทคนิควิธีการหรือ นวัตกรรมที่เป็นภาพรวมของการพัฒนาผู้เรียนทั้งห้อง

(1.4) ข้อเสนอแนะใหม่ๆ ที่เป็นการเสนอในการปฏิบัติต่อผู้เรียนเหมือนกันทั้งห้อง

ระดับ 2 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมของกลุ่มผู้เรียนหรือห้องเรียนที่รับผิดชอบ โดยพิจารณาจาก

(2.1) ข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการและเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่จำแนกเป็นกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง กลุ่มอ่อน หรือกลุ่มเฉพาะอย่างอื่นๆ

(2.2) เทคนิควิธีการ และนวัตกรรมที่นำเสนอ ในการพัฒนาผู้เรียนสนองตอบต่อสภาพของผู้เรียนรายกลุ่ม

(2.3) รายงานผลการใช้เทคนิควิธีการหรือ นวัตกรรม แสดงผลการพัฒนาผู้เรียนรายกลุ่ม

(2.4) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องต่อการพัฒนาในแต่ละระดับของผู้เรียน

ระดับ 3 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพที่แสดงถึงการพัฒนาผู้เรียนจำแนกเป็นรายบุคคล โดยพิจารณาจาก

(3.1) ข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการและเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่จำแนกเป็นรายบุคคล

(3.2) เทคนิควิธีการ และนวัตกรรมที่นำเสนอ ในการพัฒนาผู้เรียนสนองตอบ ต่อสภาพความแตกต่าง ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล

(3.3) รายงานผลการใช้เทคนิควิธีการหรือ นวัตกรรม แสดงผลการพัฒนา ผู้เรียนรายบุคคล

(3.4) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

คำอธิบาย ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน หมายถึง การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยาวาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับ ความเป็นครูอย่างสม่ำเสมอที่ทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธาและถือเป็นแบบอย่าง

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านต่างๆอย่างสม่ำเสมอ โดยพิจารณาจาก

(1.1) การแต่งกายสภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ

(1.2) การใช้วาจาสุภาพ

(1.3) มีความประพฤติเรียบร้อย

(1.4) มีความเมตตาปรารถนาต่อผู้เรียน

(1.5) รับผิดชอบรับผิดชอบอย่างขยันขันแข็ง

ระดับ 2 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านต่างๆอย่างสม่ำเสมอ ให้คำแนะนำหรือ แก้ไขข้อบกพร่อง ในลักษณะสร้างสรรค์ ตลอดจนการสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน โดยพิจารณาจาก

(2.1) การให้คำแนะนำ

(2.2) การเชิญชวนให้ปฏิบัติ

(2.3) การแก้ไขข้อบกพร่อง

(2.4) การสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน

ระดับ 3 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีจนผู้เรียนเกิดศรัทธาและปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดี เลือกลงแล้วเป็นปกตินิสัย โดยพิจารณาจาก

(3.1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูในสถานศึกษา

(3.2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกพฤติกรรมของตนเอง

(3.3) เสริมแรงทางบวกแก่ผู้เรียน

(3.4) เผยแพร่วิธีการที่ถูกต้องในการสร้างคุณธรรม

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

คำอธิบาย ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ การยอมรับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความสามารถ ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และร่วมรับผลที่เกิดจากการกระทำนั้น

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วนบรรลุวัตถุประสงค์ของงาน โดยพิจารณาจาก

- (1.1) ความเข้าใจงาน
- (1.2) ความสำเร็จของงาน
- (1.3) ความเต็มใจและรับผลกระทบของงาน

ระดับ 2 อาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในสถานศึกษา ตามความรู้ ความสามารถและความถนัด ให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา โดยพิจารณาจาก

- (2.1) การเข้าร่วมวางแผนและแบ่งงานกันทำ
- (2.2) การปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวม
- (2.3) ความพึงพอใจในบทบาทของตนที่ช่วยให้ผลงานบรรลุเป้าหมาย
- (2.4) ผลงานของสถานศึกษابรรลุเป้าหมาย

ระดับ 3 มุ่งมั่นพัฒนางานในสถานศึกษา อย่างเป็นระบบจนเป็นนิสัย โดยพิจารณาจาก

- (3.1) การเป็นผู้นำในการวางแผนพัฒนาตามเป้าหมายอย่างครอบคลุมและสัมพันธ์กับงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
- (3.2) การเป็นผู้นำในการพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ
- (3.3) การช่วยเหลือและพัฒนาผู้ร่วมงาน
- (3.4) การประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและกลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนา

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน

คำอธิบาย ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน หมายถึง ตระหนักในความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับความรู้ความสามารถของบุคคลอื่นในชุมชน และร่วมมือปฏิบัติงานอื่นเพื่อพัฒนางานของสถานศึกษา ปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ปฏิบัติงานทางการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนตามที่ได้รับมอบหมายให้ครบถ้วน บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน โดยพิจารณาจาก

- (1.1) ความรู้ความเข้าใจในงานที่ได้รับมอบหมาย
- (1.2) ความสำเร็จของงานและประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน
- (1.3) ความเต็มใจรับผลกระทบของงาน

ระดับ 2 อาสาเข้าร่วมงานทางการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนตามความรู้ ความสามารถ หรือความถนัด โดยพิจารณาจาก

- (2.1) การเข้าร่วมวางแผนและแบ่งงานกันทำ
- (2.2) การปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวม
- (2.3) ความพึงพอใจระหว่างการปฏิบัติงาน
- (2.4) ความพึงพอใจในบทบาทของตนที่ช่วยให้ผลงานบรรลุเป้าหมาย

ระดับ 3 มุ่งมั่นพัฒนางานการศึกษาเพื่อชุมชน และร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบเป็นนิสัย โดยพิจารณาจาก

- (3.1) การเป็นผู้นำวางแผนพัฒนาชุมชน ที่ครอบคลุมและสัมพันธ์กับงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
- (3.2) การเป็นผู้นำในการพัฒนางานทำให้งานมีประสิทธิภาพเป็นระบบ
- (3.3) ช่วยเหลือและพัฒนาผู้ร่วมงาน
- (3.4) การประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและกลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนางาน

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

คำอธิบาย แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา หมายถึง การค้นคว้า การสังเกต จดจำและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผล และใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหาพัฒนาตนเอง พัฒนางานและพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 สามารถแสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับสภาพทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมในระดับท้องถิ่น ในระดับประเทศและระดับโลก โดยพิจารณาจากการมีข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน

ระดับ 2 สามารถรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และนำมาใช้ในการปรับปรุง การเรียนการสอนได้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี เทคนิค วิธีการ นวัตกรรม ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน และวิชาชีพครู โดยพิจารณาจาก การมีการวิเคราะห์ข้อมูลและนำ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ระดับ 3 สามารถจัดระบบข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้ เป็นปกตินิสัย โดยพิจารณาจาก

- (3.1) การจัดระบบข้อมูลข่าวสารได้
- (3.2) การให้บริการข้อมูลสารได้
- (3.3) การนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ทุกสถานการณ์

คำอธิบาย สร้างโอกาสให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ทุกสถานการณ์ หมายถึง การเฝ้า ปัญหาหรือความจำเป็นในการพัฒนาต่างๆที่เกิดขึ้นในการเรียนและการจัดกิจกรรมต่างๆ มากำหนด กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 การพัฒนาหรือการแก้ปัญหา วิเคราะห์ในลักษณะเดียว โดยพิจารณาจาก

- (1.1) การพัฒนาหรือการแก้ปัญหาแบบตรงตัว ใช้ตัวแปรตัวเดียว ลักษณะ เดียวมีสูตรตายตัว
- (1.2) กำหนดกิจกรรมในการพัฒนาผู้เรียนหรือการแก้ปัญหา มีทางเลือก ทางเดียว ไม่คำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ

ระดับ 2 การพัฒนาหรือการแก้ปัญหาใช้องค์ประกอบรอบด้าน โดยพิจารณาจาก

- (2.1) นำองค์ประกอบรอบด้านมาช่วยในการพัฒนาหรือการแก้ปัญหา
- (2.2) นำเอาข้อมูลมารวบรวมสร้างทางเลือกหลายๆทางแล้วเลือกทางเลือก ที่ดีกว่า
- (2.3) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อขจัดปัญหาเดิมที่จะเกิดขึ้นได้ใน ภายหน้า

(2.4) ใช้แนวทางในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นมากกว่าการแก้ไข

ระดับ 3 สร้างกิจกรรมการเรียนรู้จากปัญหาหรือความจำเป็นในการพัฒนาได้อย่าง ต่อเนื่อง โดยพิจารณาจาก

- (3.1) การนำเสนอองค์ประกอบตัวแปรที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ

(3.2) ให้ผู้เรียนรู้จากผลกระทบการกระทำของตน ประเมินการแสดงของตนว่ามีผลดี มีจริยธรรมความงามมากน้อยเพียงใด

(3.3) ให้ผู้เรียนสร้างแนวทางในการพัฒนาตน เพื่อป้องกันปัญหาและวิกฤตที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างถาวร

เกณฑ์มาตรฐานทั้ง 12 มาตรฐาน เป็นเกณฑ์การปฏิบัติตนและเป็นเกณฑ์การปฏิบัติงานในหน้าที่ครู ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการประเมินตนเองได้ หรือผู้บริหารอาจใช้เกณฑ์ดังกล่าวประเมินประสิทธิภาพการทำงานของครู และเป็นใช้แนวทางในการพัฒนาครู

บริบทของโรงเรียนวัดราชคฤห์ สำนักงานเขตธนบุรี

1. ความเป็นมาและประวัติของโรงเรียน

โรงเรียนวัดราชคฤห์ ตั้งอยู่เลขที่ 520 ซอยเทอดไท 4 แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เดิมอาศัยศาลาวัดเป็นที่เรียน เปิดสอนตั้งแต่วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 โดย หลวงอรุณประศาสน์ นายอำเภอธนบุรี เป็นประธานในการเปิด มีรองอำมาตย์ตรีเวท สวयरณะ เป็นครูใหญ่ รองอำมาตย์ตรีสุค สุขหุดะ เป็นศึกษาธิการอำเภอ จำนวนนักเรียนมีมาเข้าเรียน 51 คน เป็นชาย 23 คน หญิง 28 คน มีผู้ปกครองมาร่วมประชุมในพิธีเปิด 30 คน เปิดทำการสอนตั้งแต่อันประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2480 นางเพ็ก บุญจันทร์ อยู่บ้าน ตำบลตลาดพลู อำเภอธนบุรี จังหวัดธนบุรี มีจิตศรัทธาสร้างโรงเรียนให้ 1 หลัง เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น แบบทรงปั้นหยา ขนาดกว้าง 9 เมตร ยาว 16 เมตร จัดแบ่งการสอนออกเป็น 4 ห้องเรียน คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้ชื่อโรงเรียนว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลบางยี่เรือ 1 (บุญยรัตเวช) สิ้นงบประมาณการก่อสร้าง 2,900.- บาท (สองพันเก้าร้อยบาทถ้วน) พ.ศ. 2500 เทศบาลนครธนบุรีร่วมกับกรมสามัญศึกษา สร้างอาคารเรียนแบบ 002 เป็นตึกประกอบไม้ชั้นเดียว 1 หลัง กว้าง 6 เมตร ยาว 25 เมตร 3 ห้องเรียน งบประมาณการก่อสร้าง 60,000.- บาท (หกหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. 2508 ขุนวรเทพพิพลารักษ์ มีจิตศรัทธาสร้างอาคารเรียนเป็นตึกชั้นครึ่ง กว้าง 8.25 เมตร ยาว 25 เมตร 3 ห้องเรียน ราคาก่อสร้าง 143,000.- บาท (หนึ่งแสนสี่หมื่นสามพันบาทถ้วน) ใช้เป็นสถานศึกษาเพิ่มขึ้น เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2508 โดยมีขุนนิเทศคุณการ เป็นผู้รับมอบ

ปีงบประมาณ 2519 (12 ก.ย. 19) กรุงเทพมหานครสร้างอาคารเรียน 3 ชั้น แบบ ร.ร. 800-20 (8 ห้องเรียน ชั้นล่างโล่ง) ราคาก่อสร้าง 1,310,000 บาท (หนึ่งล้านสามแสนหนึ่งหมื่นบาทถ้วน) ใช้เป็นสถานศึกษาเพิ่มขึ้น โดยรื้ออาคารเรียนไม้ทรงปั้นหยา รื้ออาคารเรียนแบบ 002 และ

รื้ออาคารเรียนของขุนวรวรเทพีพลารักษ์ออก ซึ่งอาคารทั้ง 3 หลังนี้มีสภาพชำรุดไม่ปลอดภัย สำหรับนักเรียน

วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 รับบอบอาคารเรียนตึก 3 ชั้น 9 ห้องเรียน จัดสร้างโดยงบประมาณกรุงเทพมหานคร ราคา 1,230,000.- บาท (หนึ่งล้านสองแสนสามหมื่นบาทถ้วน) ใช้เป็นสถานศึกษาแทนอาคารเดิม

วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2534 พระครูสาธุกิจบริหาร เจ้าอาวาสวัดราชคฤห์ ประธานกรรมการการศึกษาโรงเรียนพร้อมคณะกรรมการการศึกษาได้มอบเงินให้โรงเรียนจำนวน 400,000.- บาท (สี่แสนบาทถ้วน) ตั้งเป็นกองทุนเพื่อการศึกษาของโรงเรียนวัดราชคฤห์ เพื่อนำดอกผลมาใช้ในกิจการโครงการอาหารกลางวันของนักเรียน โดยเฉพาะเรื่องสงเคราะห์นักเรียนขาดแคลน

ปรัชญาโรงเรียน	การศึกษา พัฒนาชีวิต
คำขวัญโรงเรียน	วินัยเด่น เน้นความดี มีความรู้ เชิดชูบูชา พัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์โรงเรียน ภายในปีการศึกษา 2548 นักเรียนโรงเรียนวัดราชคฤห์ มีความรู้ความสามารถด้านการศึกษา มีศักยภาพในการศึกษา ต่อและประกอบอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม รักความเป็นไทย สุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ

พันธกิจของโรงเรียน

(1) งานวิชาการ

- (1.1) จัดให้มีแผนงาน โครงการ และปฏิทินปฏิบัติงาน
- (1.2) จัดครูเข้าสอนโดยคำนึงถึงวุฒิ ความสามารถ
- (1.3) จัดสื่อการเรียนการสอน
- (1.4) นิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
- (1.5) ประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร
- (1.6) จัดให้ครูประเมินการใช้หลักสูตรด้วยตนเองในด้านการเรียนการสอน
- (1.7) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสนองจุดหมายของหลักสูตร

(2) งานกิจการนักเรียน

- (2.1) จัดกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียน
- (2.2) จัดบริการแนะแนว
- (2.3) จัดบริการอาหารกลางวัน
- (2.4) จัดกิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

- (2.5) จัดกิจกรรมห้องสมุด
- (3) งานธุรการ การเงินและพัสดุ
 - (3.1) จัดให้มีแผนงาน โครงการ และปฏิทินปฏิบัติงาน
 - (3.2) บริหารงานสารบรรณถูกต้องและเป็นปัจจุบัน
 - (3.3) การบริหารงานการเงินและการบัญชี ถูกต้องตามระเบียบของราชการ
 - (3.4) การบริหารงานพัสดุ ครุภัณฑ์ ถูกต้องตามระเบียบของราชการ
- (4) งานบุคลากร
 - (4.1) จัดให้มีแผนงาน โครงการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน
 - (4.2) จัดให้มีแผนภูมิการบริหารงานบุคคล
 - (4.3) การจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน
 - (4.4) จัดให้มีการปฏิบัติงานในรูปคณะกรรมการ
 - (4.5) มีการมอบหมายสั่งการ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับต่างๆ
 - (4.6) มีการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของตงตนเอง
 - (4.7) มีการบำรุงขวัญและให้กำลังใจบุคลากรในโรงเรียน
 - (4.8) จัดนิเทศงานแก่บุคลากรในโรงเรียนทุกด้าน
- (5) งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - (5.1) มีโครงการ แผนพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - (5.2) บริเวณโรงเรียนมีการดูแลอย่างเหมาะสม
 - (5.3) บริเวณภายในโรงเรียนถูกสุขลักษณะ
 - (5.4) อาคารสถานที่ได้รับการดูแล และอยู่ในสภาพใช้การได้ดี
 - (5.5) จัดบรรยากาศในห้องเรียน ได้ถูกต้องเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียน

การสอน

- (6) งานความสัมพันธ์กับชุมชน
 - (6.1) จัดให้มีแผนงาน โครงการร่วมกับชุมชน
 - (6.2) ให้บุคลากรในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน
 - (6.3) มีกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือหน่วยงานอื่น
 - (6.4) มีการให้บริการชุมชน
- 2. นโยบายของโรงเรียน
 - (1) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับ
 - (1.1) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

(1.2) แผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6

(1.3) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

(1.4) นโยบายด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

(2) ปฏิรูปการเรียนรู้ โดย

(2.1) พัฒนาหลักสูตร

(2.2) พัฒนาศักยภาพครู

(2.3) พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้เต็มศักยภาพ

(2.4) พัฒนาสื่อและเทคโนโลยี

(2.5) ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้

(2.6) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

(2.7) พัฒนาระบบการนิเทศติดตาม

(3) ปลุกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม การวชิธรรม ซื่อสัตย์สุจริต สำนึกและมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

(4) ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน สามารถคิดเป็น ฟังตนเองได้ รู้วิธีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แก้ปัญหาได้ เป็นผู้ริเริ่มและค่านิยม ประชาธิปไตย

(5) ส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาตนเอง อำนวยความสะดวก สร้างขวัญกำลังใจเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงาน ที่ได้เต็มความสามารถ

(6) ให้มีการชุมชนร่วมพัฒนาชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน

(7) ใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาด้านการบริหารจัดการให้เป็นระบบและทันสมัย

3. เป้าหมาย

(1) มีหลักสูตรสถานศึกษา ของโรงเรียน หลักสูตรท้องถิ่น แผนการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ

(2) มีคู่มือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

(3) บุคลากรมีการพัฒนา เพื่อให้มีศักยภาพที่ดีและมีคุณภาพในการจัดการเรียนรู้

(4) มีสื่อเทคโนโลยีทันสมัย เหมาะสม และสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้

(5) ผู้เรียนมีความรู้เต็มศักยภาพ มีทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง

(6) ผู้เรียนมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม

(7) มีการกำกับ ติดตาม ผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โรงเรียนวัดราชคฤห์ เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2548 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 378 คน จำนวนข้าราชการครู 20 คน ข้าราชการครูในโรงเรียนวัดราชคฤห์ส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส รับราชการมานาน เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษา ข้าราชการครูในโรงเรียนจึงต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาต่อ การทำผลงานทางวิชาการ การเข้ารับการฝึกอบรม การเข้าร่วมประชุม สัมมนาทางวิชาการ การศึกษาดูงาน และการพัฒนาตนเองในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้เป็นครูที่ดีมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งทุกคนได้มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ภาพอนาคตของโรงเรียนวัดราชคฤห์ คือ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของชุมชน บุคลากรทุกคนมีการพัฒนา เพื่อให้มีศักยภาพที่ดีและมีคุณภาพในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนสามารถ ศึกษิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

คุณภาพในการจัดการเรียนรู้เป็นงานสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง ทางโรงเรียนวัดราชคฤห์ได้มีการตรวจวัดระดับคุณภาพการศึกษาเป็นระยะๆ ทั้งนี้เพื่อศึกษาปัญหาและกำหนดทิศทางการพัฒนาให้ก้าวไปสู่ความก้าวหน้าทางการศึกษา ซึ่งการพัฒนาการศึกษาดังกล่าวต้องมี การพัฒนาโรงเรียนและพัฒนาครูให้มีคุณภาพตามโครงการการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 : 44-48) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาแบบแผนการพัฒนาคูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ ตามหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่าครูประถมศึกษา มีความสามารถทั่วไปอยู่ในระดับดี มีความสามารถในการฝึกอบรมให้เด็กได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น รับผิดชอบ ขยัน ประหยัด อยู่ในระดับดีมาก มีความรู้ลึก ร่าเร็งแจ่มใส มีอารมณ์ดีเอาใจใส่และหวังดีต่อเด็ก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ตั้งใจทำงาน มีความกระตือรือร้น อยากเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ และการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก ใช้เทคนิคการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ การใช้อุปกรณ์การสอนในลักษณะรูปภาพ แผนภูมิ ของจริง และบัตรคำ ในการประเมินผลการเรียนครูใช้การซักถามและตรวจงาน แต่ครูไม่ได้เตรียมการสอน

อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ครูไม่เห็นความสำคัญของการเตรียมการสอน พฤติกรรมการสอนของครูมีการใช้การเสริมแรงทางบวกมากกว่าทางลบ มีการแสดงความรัก ความเป็นมิตร และยิ้มแย้มแจ่มใสมากกว่าการโกรธ เกรี้ยวกราด และแสดงความไม่พอใจ มีการแสดงออกซึ่งความมีเหตุผล เห็นอกเห็นใจมากกว่าการใช้อำนาจขู่เข็ญ คำหิ หรือลงโทษ เอาใจใส่ดูแลเด็กโดยการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียน ช่วยเหลือเด็กเรียนช้าและส่งเสริมเด็กเรียนเก่ง

เนืองนิตย์ จำแก้ว (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของครูโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการพัฒนาตนเอง ของครูโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการพัฒนาโดยโรงเรียนจัดขึ้น และด้านการพัฒนาโดยหน่วยงานเจ้าสังกัด หรือหน่วยงานอื่นที่จัดขึ้น ปรากฏว่า ครูมีความต้องการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ครูเพศชายและเพศหญิงมีความต้องการพัฒนาตนเองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ครูสายวิชาสามัญและสายอาชีพมีความต้องการพัฒนาตนเองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พรทิพย์ อรุณทอง (2541) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเห็นว่า ครูผู้สอนปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานที่ 1 อยู่ในระดับน้อย ส่วนมาตรฐานที่ 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11 และ 12 ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเห็นว่า ครูผู้สอนปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนมาตรฐานที่ 3 และ 7 ผู้บริหารเห็นว่า ครูผู้สอนปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ครูผู้สอนเห็นว่าครูปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอน พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในมาตรฐานที่ 3 และ 7 ส่วนมาตรฐานอื่นๆ ผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อัมพร ดีมา (2542) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ได้มีการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู อยู่ในระดับมาก 10 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู

งามภักตร์ เจริญไวย (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ของพนักงานครูเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้บริหารเทศบาล ผู้บริหารโรงเรียน และพนักงานครูเทศบาล มีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ของพนักงานครูเทศบาล ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู อยู่เสมอ

ศรีวรรณ สุวรรณपाल (2545) ได้ศึกษาความพอใจต่อการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดจันทบุรี พบว่า ข้าราชการครูโดยรวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความพอใจต่อการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดจันทบุรี โดยรวมและทุกรายมาตรฐานระดับมา ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความพอใจต่อการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดจันทบุรี โดยรวมและเกือบทุกรายมาตรฐานไม่แตกต่างกัน ยกเว้นมาตรฐานที่ 2 (ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่เกิดกับผู้เรียน) มาตรฐานที่ 4 (พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง) และมาตรฐานที่ 6 (จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน) ข้าราชการครูทั้งสองตำแหน่งมีความพอใจแตกต่างกัน ($p < .05$) โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความพอใจสูงกว่าครูผู้สอน

สุรินทร์ บุษาลี (2545) ได้ศึกษาการพัฒนาดนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ของข้าราชการครู โรงเรียนวัดพรหมสุวรรณสามัคคี สรุปผลการวิจัย พบว่า สถานภาพของข้าราชการครู โรงเรียนวัดพรหมสุวรรณสามัคคี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 45 ปีขึ้นไป มีอายุราชการ 20 ปีขึ้นไป และมีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี พฤติกรรมการปฏิบัติตนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู โดยรวม ของข้าราชการครูโรงเรียนวัดพรหมสุวรรณสามัคคี อยู่ในระดับมาก และมีคุณภาพในการพัฒนาดนเองอยู่ในระดับสูงเมื่อจำแนกเป็นรายมาตรฐาน 12 มาตรฐาน พบว่า มาตรฐานที่มีการปฏิบัติมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน รองลงมาได้แก่ มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยทั้ง 2 มาตรฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับสูง มาตรฐานที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ โดยมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง

จากงานวิจัยในประเทศพอสรูปได้ว่าผู้ปฏิบัติงานครูโดยรวม ทั้งครูเพศชายและเพศหญิง มีอายุราชการมากหรือน้อยก็ตาม มีการพัฒนาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู และมีคุณภาพในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกเป็นรายมาตรฐานทั้ง 12 มาตรฐาน งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า มาตรฐานที่มีการปฏิบัติมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน แสดงว่า ครูมีคุณลักษณะของความเป็นครูที่แท้จริง และบทบาทหน้าที่การสอนของครูมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการพัฒนาตนเองของครู ซึ่งจะเกิดผลดีกับผู้เรียนโดยตรง

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แคลเดรอน (Calderon, 1989 อ้างถึงใน ศรีวรรณ สุวรรณपाल, 2545 : 36) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่สอนได้ดีเยี่ยมในทัศนะของนักเรียน เพื่อนครูและผู้บริหารโรงเรียน ในเขตวิทยาลัยชุมชนลอสแอนเจลิส (Los Angeles Community College District) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างเลือกประชากรในเขตวิทยาลัยชุมชนลอสแอนเจลิส เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความโดดเด่นเกี่ยวกับบุคลิกและพฤติกรรมที่สำคัญของครูที่ทำการสอนได้ดีเยี่ยม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียน ครูและผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นตรงกันใน 3 ลักษณะ คือ ลักษณะการสอนที่ดี ลักษณะเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ดี และลักษณะเกี่ยวกับอาชีพครู ผลการศึกษาไม่พบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของทั้ง 3 กลุ่ม แต่กลับพบความคิดเห็นตรงกันของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม

จากงานวิจัยต่างประเทศพอสรูปได้ว่า ทั้งนักเรียน ตัวครู และผู้บริหารโรงเรียนของต่างประเทศที่ได้ศึกษา ในครั้งนี้ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพ และพฤติกรรมการสอนของครูที่ดีในทางอ้อมที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย คือเห็นว่าครูที่ดีจะต้องมีลักษณะการสอนดี บุคลิกภาพดี และลักษณะเกี่ยวกับอาชีพครูดี

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูจากงานวิจัย ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ทราบว่า มีงานวิจัยหลายเรื่องทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้ไว้ ซึ่งสรุปงานวิจัยในประเทศได้ว่าทั้งครูเพศชายและเพศหญิง ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์มากหรือน้อยก็ตาม มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองอยู่ในระดับสูง ครูมีความต้องการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู โดยให้ครูมีโอกาสเข้าร่วมในการวางแผนเสนอวิธีการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง โดยอาจมีการส่งเสริมให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล ครูมีความต้องการมุ่งเน้นให้มีการบริการในโรงเรียนเพียงพอต่อความต้องการในการพัฒนาตนเอง ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศครูมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันในด้านการสอน บุคลิกภาพ และลักษณะอื่นที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

ดังนั้นผู้บริหารควรจัดหาอุปกรณ์ เอกสาร ตำราต่างๆ เพื่อให้ครูได้ศึกษาค้นคว้า ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาตนเองในรูปแบบต่างๆอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี